

תפילה

[א]

לישב ליד המתפלל

(ברכות כו, ב) אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר (בראשית י"ט) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים ק"ו) ויעמד פינחס ויפלל.

ד' אמות לאחריו

(ברכות לא, ב) אני האשה הנצבת עמכה בזה, אמר רבי יהושע בן לוי מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה. ופירשו בתוספות ש"עמך" משמע בתוך ארבע אמות, ומשום דכתיב גבי "עמכה" מלא בה"א - כלומר שלא היה יושב בתוך ארבע אמות שלה כי אם בחמישית. ועי' במאירי שהטעם הוא שלא יתן לב עליו ותתבלבל תפלתו. ועי"ש דלכן דווקא סמוך לו מצדדיו, אבל לאחריו אין נוהגין להקפיד, דאז ליכא חשש שיתן לבו עליו. ונותנים סימן לדבר "עמכה בזה" זה בגימטריא י"ב ד' לפניו וח' משני צדדיו. אבל עי' בטור (או"ח סי' קב) שכתב בשם הרא"ש דבין מלפניו בין מלאחריו צריך להרחיק ד' אמות משום דכתיב עמכה "בזה", זה בגי' י"ב דהיינו ד' אמות לכל רוחות, וכתב הט"ז שע"כ צ"ל דשני הצדדין חשיב לרוח א'. ועי"ש במאירי שכתב שבקצת תוספות מביאים בשם הירושלמי דד' אמות של תפלה לכל רוח ורוח בין מלפניו בין מלאחריו, ולשטה זו פירשו הטעם שמא תפלל על צרכיו וחברו שומע ומתבייש.

עוסק בתפילה או בלימוד התורה

עוד כתב הטור (שם) בשם הגאונים דדוקא כשיושב בטל אבל אם עוסק בתפלה כגון בק"ש וברכותיה וכיוצא בו שפיר דמי, ומדייק הטור דדוקא אם עוסק בתפילה אבל אם עוסק בתורה אסור, שלא הזכירו אלא ק"ש וברכותיה. וכתב שכן מסתבר דאע"פ דחמירא תורה מתפלה, שהרי מי שתורתו אומנתו אינו מפסיק ממנה לתפלה, בהא תפלה עדיפא שהטעם שאסור לישב בתוך ד' אמות של תפלה מפני שנראה כאילו חבירו מקבל עליו מלכות שמים והוא אינו מקבל, וכשהוא עוסק בק"ש ובברכותיה אזל ליה האי טעמא, אבל אם הוא עוסק בתורה אכתי איתא האי טעמא. עוד כתב שיש ללמוד ממקור ההלכה, שעלי הכהן מסתמא לא היה עומד בטל מת"ת, כדאמרינן אסור לת"ח לעמוד במקום הטינופת לפי שא"א לו בלא ת"ת, ואפילו הכי היה צריך לעמוד.

מקום קדוש

אבל עי' בט"ז (ס"ק ג) שתמה על טעם הטור, דא"כ נימא שאסור לישב גם בתוך ד' אמות של הקורא ק"ש, דהא עיקר קבלת מלכות שמים הוא בק"ש, ותפלה לאו קבלת מ"ש היא רק רחמי וצלותא היא. (ועי' בפרמ"ג שהעיר על הט"ז דאי מיירי שהקורא ק"ש יושב אז פשוט שמותר לשבת לידו, מידי דהוי אתפילה בשניהם עומדים. ודוחק לומר שמייירי הט"ז באחד שקורא ק"ש בעמידה שיהיה אסור לישב לידו בטל.) הט"ז עצמו רוצה לפרש דהמקום שהמתפלל עומד "אדמת קודש הוא" כל זמן שהוא מתפלל, וע"כ צריך לאותו

שהוא באותו מקום, דהיינו תוך ד' אמות, לנהוג בו כבוד, וכל שיושב ואינו עוסק ג"כ בדבר קדוש הוי כאלו לאו קדושה שם והוא כשאר מקומות שבבית, ע"כ צריך שיעמוד להראות שיש כאן קדושה, אבל אם עוסק בתפלה או בדברי תורה, אפילו יושב הוי עליו ג"כ קדושה. ומ"מ כתב הב"י לחלק דדוקא כשמוציא בשפתיו ד"ת אז סגי שקדושה יתירה היא, משא"כ בהרהור בד"ת בלב דלא סגי. (ובזה מיושב קושיית הטור מעלי) ויש להעיר על דבריו דבשלמא לפי טעם הטור שהוא משום חשד, ניהא החילוק בין העוסק בד"ת בהרהור או מתוך ספר, שהיכא שאינו אלא מהרהר בד"ת אתי למיחשדיה, אבל לפי טעם הט"ז דהוי מקום קדוש ואינו מן הראוי לעסוק שם בדברים של חול, וכי מיגרע גרע דברי תורה בהרהור, הלא רוב לימודינו אינו אלא ע"י הרהור, כמו שכתב הגר"א (או"ח סי' מז) לענין ברכת התורה על הרהור. ומה שכתב שרק ע"י דיבור הוי "קדושה יתירה", צ"ע מהיכ"ת שבמקום "קדוש" צריך דווקא קדושה יתירה. ושוב ראיתי במ"ב שמחלק כנ"ל, וז"ל (שם ס"ק ז) אבל מהרהר בלבו אינו מועיל ואפילו בעניני תיקוני התפילות, דאתו למיחשדיה שאינו מקבל עליו עומ"ש. ועל פי זה מובן מה שפסק בספר מקור חיים (מבעל החו"י) שאם מסתכל בספר אע"פ שאינו מוציא הדברי תורה בפיו שפיר דמי, והיינו כנ"ל דאז אינו נראה כמי שאינו מקבל עומ"ש. וראיתי בשם מהרש"ם ש"קדושת" הד' אמות הוי כקדושת העזרה, וקי"ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבד, ו"מאן מלכי רבנן", ולכן מי שלומד תורה מותר לו לשבת תוך ד' אמות של המתפלל.

מצינו מקור לדברי הט"ז בספר שבולי הלקט (ענין תפילה סימן כה), וז"ל מצאתי שנשאל רבינו הא"י גאון זצ"ל זהו שאמרו חכמים אסור לישב בארבע אמות של תפלה היאך פירשו, והשיב זהו פירשו כשיעמוד אדם להתפלל אסור לאחר לישב בצד ארבע אמות סמוך לזה המתפלל, **לפי שמקום שכינה הוא**. וראיה לדבר כשנפטר אדם מתפלתו צריך לפסוע לאחוריו ג' פסיעות ואחר כן יתן שלום, **ואם לא עשה כן ראוי לו כאלו לא התפלל**, וכל כך למה, מפני כבוד השכינה. וקיימא לן ד' אמות של תפלה מקום שכינה הן, ונראה כאפיקורוס שזה עומד בתפלה וזה יושב בטל. הרי ששילב ב' הטעמים ביחד, הטעם של מקום קדוש והטעם שנראה כאינו מקבל עליו עומ"ש.

להלכה

בשו"ע (שם) כתוב שיש מתירין בעוסק בתורה, אף על פי שאינו מתקוני התפלות, ומסביר המשנה ברורה (ס"ק ו) דכשהוא יושב ועוסק בתורה הרי הוא כמקבל עליו עומ"ש. עוד כתב (שם) שטוב להחמיר לעמוד כדעה הראשונה, אם לא במקום הדחק, ובלאחריו אין להחמיר, דבלאו הכי יש מקילין בלאחריו.

לפניו

עוד כתוב בשו"ע דיש מי שאומר דה"מ מן הצד, אבל כנגדו אפילו כמלא עיניו אסור, אפילו עוסק בק"ש. והטעם כתבו הפוסקים מפני שנראה כמשתחוה לו, ולפי"ז כ' המ"ב דדווקא לישב אסור, אבל לעמוד מותר ואפילו בתוך ד' אמות.

סטנדר

ואם יש מחיצה שמפסיק בינו להיושב כתב המ"ב (ס"ק ב) בשם החיי אדם דלית לן בה, ובלבד שיהיה גבוה יותר מ' טפחים וקבוע, "דהא מפסיק רשות". לענין שלא יהיה דבר

חוצץ בינו ובין הקיר, כתב הרמ"א (בסימן צ, כא) שלא חשיב מחיצה רק דבר גדול שגבהו י' טפחים ורחבו ד', ועי' במ"ב שאפילו אינו רוחב רק למעלה ולא למטה. ולכאורה ה"ה לעניינינו אפילו אם אין המחיצה רחב ד' טפחים למטה, מותר לשבת בצד השני. ולפי"ז מקום שיש סטנדרים קבועים מותר לשבת בצד השני, אע"פ שאין ד' טפחים עד למטה. (ולענין לעבור כנגד המתפלל עי' לקמן הפרטים, דשם יש עוד סברא שמפריע לכוונתו.)

תפילת קטן

בספר אשי ישראל (פרק כט הע' כט) הביא בשם האשל אברהם (בוטשאטש) שמצדד להקל "לעבור" לפני קטן המתפלל, משום שאין לו כוונה. וכ' בספר הנ"ל דלפי"ז ה"ה דמותר לשבת לפניו, (וכ"ש לצדדיו ולאחריו). אבל לכאורה אינו דומה כלל, שהא"א ס"ל שהאיסור לעבור לפני המתפלל אינו אלא משום שמבטל כוונתו, ולכן בקטן שבין כל אינו מכוון מותר, אבל לגבי לשבת לפניו שטעם האיסור משום שנראה כמשתחוה לו, א"כ גם בקטן המתפלל יש לומר כך. ולכאורה גם לשבת לצדדיו נראה שאינו דומה, דאם מיירי בקטן שהגיעה לחינוך אז לכאורה יש על תפילתו "שם" תפילה, (שהרי קי"ל שקטן יכול להוציא גדול בברכת המזון, אם הגדול לא אכל אלא כזית, הרי לן שיש על ברכתיו "שם" ברכה, וה"ה לתפילותיו). ואולי תלוי בטעמים הנ"ל, שלפי טעם הטור שנראה שאינו רוצה לקבל עליו מלכות שמים, אז גם בתפילת קטן שייך טעם זה, אבל לפי טעם הט"ז שהד' אמות נהפכו למקום קודש, אולי י"ל דקטן אין בכחו לעשות את זה. ועי"ש שדעת החזו"א להחמיר בקטן, וכן נקט הגרשז"א זצ"ל (הליכות שלמה פרק ח, לח) היכא שהגיע הקטן לגיל חינוך. ועי"ש שהיה מספר שפעם הגרא"י קוק זצ"ל רצה לצאת מביתו לביהכ"נ והיה קטן מתפלל שם, ויצא מפתח ביתו הרגיל, והקיף כמה שורות בתים כדי ליכנס לביהכ"נ בפתח אחר. אבל לפי טעם המאירי "שלא יתן לב עליו ותתבלבל תפלתו", י"ל דישיבה לפניו או תוך ד' אמות דומה להא דפסק הא"א שמותר לעבור לפניו, דקטן אין לו כוונה.

תפילה בחתונה

כפי שנהוג בחתונות, אחרי החופה לפני הסעודה עומדים הקהל להתפלל מנחה או מעריב, והרבה פעמים מתפללים באולם שאוכלים בו, ויש להסתפק במי שהתיישב לאכול לפני שהתחילו להתפלל, האם מותר לו להמשיך לשבת אם מתפללים תוך ד' אמות לישיבתו. והנה נפסק בשו"ע (שם סעי' ג) שאם היושב יושב כבר, ועמד זה בצדו, אינו צריך לקום, שהרי זה בא בגבולו, אבל מידת חסידות יש לו לקום. וכתב המשנה ברורה (ס"ק יג) דדוקא בביתו אבל במנין קבוע וכ"ש בביהכ"נ צריך לקום, **דהוא מקום מיוחד לכל בני אדם**, ואפילו אם המקומות קבועים לכל אחד שקנאום בדמים נמי יש להחמיר. משמע שרק במקום שקבוע לתפילה אומרים שאפילו אם הוא יושב ראשון צריך לקום, אבל בנידון דידן אע"פ שיש להם רשות להתפלל שם אבל אין זה מקום קבוע לתפילה, א"כ לא יצטרך לקום. אבל עי' בחיי אדם (חלק א כלל כו) שכתב וז"ל אפילו אם יושב קודם שעמד זה להתפלל, צריך לקום. **ודוקא במקום שיש רשות לכולם להתפלל**, כגון במנין קבוע ופשיטא בבית הכנסת, אבל בביתו, אם יושב כבר, אינו צריך לקום, שזה בא בגבולו. משמע שדי בזה שיש להם רשות להתפלל, ולא צריך שיהיה מקום קבוע, א"כ ה"ה בחתונה יהיה חייב לקום, וצ"ע.

בית המדרש

עוד דנו הפוסקים מה הדין במי שיושב בבית המדרש, ונעמד לאחריו (או לצדדיו) מתפלל האם מותר לו להמשיך לשבת. ועי' בהגהות יד אפרים (או"ח סי' קב) שכתב שאין צריך לקום, ועי' שכתב הטעם שבביה"מ שלנו שבני אדם יושבין שם כל היום ועושים שם כל מה שצריך להם, אין לחשוב המקומות קבועים שם רק לתפילה, כי מקומו זה שבביה"מ הוא אצלו כביתו. משמע שאפילו אם הוא קבוע גם לתפילה כל היום, אינו חייב לקום, וזה לכאורה דלא כהמ"ב והח"א, שהרי זה מקום קבוע גם לתפילה. ובביה"מ שגם מתפללים שם בזמנים קבועים, ושאר היום יש "כוללים" שלומדים שם, פשוט שאין חיוב לעמוד בשביל מי שעמד להתפלל, ואולי אין כאן מדת חסידות גם. ובספר ד' אמות של תפילה (סי' ו אות ז) כתב שאפילו אם המתפלל הקדים להלומד מותר לו לשבת, שעכשיו אין זה מקום תפילה כלל.

לומד תורה

עי' במ"ב (ס"ק יג) שמי שלומד ובא אחר בגבולו ורוצה להתפלל אינו צריך לקום, וכ"ש מי שמוסר שיעור לרבים.

סמיכה

כתב המ"ב (ס"ק א) בשם הפרמ"ג שאסור לסמוך על דבר אחר, אבל סמיכה במקצת שאם ינטל יוכל לעמוד יש להקל בשעת הדחק. אבל עי' בספר דעת תורה (או"ח סי' קב, א) שהט"ז (חו"מ סוף סי' יז) ועוד כמה אחרונים כתבו שבמילי דרבנן לא דנים דסמיכה כשיבה, א"כ כאן שאינו אלא איסור דרבנן אפשר להקל. אבל עי' שטענת הפרמ"ג הוא שהיות ונלמד מ"עמכה", לכן צריך שיהיו שווים, ואם המתפלל אסור לו לסמוך אז גם השני חייב לעמוד ממש. עוד כתב הפרמ"ג שגם מצד קבלת עומ"ש צריך העומד לידו להיות כמו המתפלל, ואם למתפלל אסור לסמוך, אז גם להשני אסור.

ועי' בספר בירור הלכה (זילבר - מהדו"ק סי' קב) שמדייק מהמ"ב שסמיכה ממש אסור גם בשעת הדחק, ותמה עליו שהרי לענין תקיעת שופר, שג"כ צריך התוקע לעמוד, כתב בשער הציון (סי' תקפה ס"ק ב) שאפשר להקל בשעת הדחק, כדברי הברכ"י (חו"מ סי' יז) שMIקל במילי דרבנן.

ועי' עוד שלפי הטעם של הט"ז והשבולי הלקט, שהד"א הוי מקום קדוש, א"כ לכאורה לא גרע מהעזרה שהוא מקום השכינה ואסור לשבת שם, וכבר כתבו בתוס' (זבחים יט, ב ד"ה וליתב) שסמיכה מותר, והטעם דרק היכא שצריך עמידה אז סמיכה לא מקרי עמידה, אבל גם לא מקרי ישיבה. וממילא היכא שיש איסור בישיבה, אין איסור בסמיכה.

ויהיה נ"מ גם לענין נפילת אפיים, שכתוב "נפילת אפיים בישיבה", א"כ צריך ישיבה ממש ולא סמיכה. וזה תוכחה מגולה לאלו שלא מקפידים לשבת רק סומכין על הקיר, ולהנ"ל אפילו אם נשען באופן שאם יקחו הקיר יפול, עדיין לא מקרי ישיבה.

ומה שכתב המ"ב שאפילו סמיכה במקצת אסור לכתחילה, עי' בספר בירור הלכה שמביא שבפרמ"ג עצמו (סי' קכד מש"ז ב') כתב להדיא שרק סמיכה ממש אסור.

המתפלל בישיבה

יש להסתפק האם מותר לשבת ליד מי שמתפלל בישיבה, כגון זקן או חולה. ועי' בשו"ת

ציץ אליעזר (חלק ט סי' ז) שמדייק מלשון הרמב"ם שכתב "אסור לישב בפני העומד בתפילה", משמע שאינו אסור אלא ליד מי ש"עומד" ולא יושב. ויש לדחות שבלשון בני אדם המתפלל נקרא "עומד בתפילה", א"כ אין לדייק דווקא עומד ולא יושב. אבל עי' בלשון המאירי שכתב "חבירו המתפלל מעומד", משמע שאין כוונתו סתם ש"עומד" להתפלל, אלא דווקא אם מתפלל מעומד. ובספר תורת חיים (סופר) רוצה לתלות בטעמים הנ"ל, שלפי הטעם שכל הד' אמות הוא "מקום תפילה" אז אין לחלק בין עומד ליושב, אבל לפי הטעם שנראה כאינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים, י"ל דרך אם המתפלל עומד והוא יושב יש את החשש הנ"ל, שהוא אינו נוהג כמו המתפלל, אבל אם שניהם יושבין לית לן בה, כמו אם שניהם עומדים. ויש להביא סמך לדברינו מהפרמ"ג שהבאנו לעיל דדן על קושיית הט"ז דמטעם קבלת עומ"ש יהיה אסור גם בק"ש, וכתב שאם הקורא ק"ש יושב אין צד לאסור לחבירו לשבת לידו.

[ב]

לעבור לפני המתפלל

שלשול טלית

בטעם האיסור נחלקו המפרשים, המ"ב (שם ס"ק טו) כתב הטעם משום שמבטל כוונתו, ובשם החיי אדם כתב הטעם משום שמפסיק בין המתפלל לשכינה. ועי' בביה"ל שהשיטה הראשונה היא של המאמר מרדכי, ולדבריו אם המתפלל משלשל טליתו על פניו ליכא איסור שהרי אינו מרגיש במי שעובר לפניו, וליכא בלבול כוונה, ועי' באשל אברהם (בוטשאטש) שמועיל גם עצימת עינים. אבל בכל זאת מסיק המאמ"ר שראוי לחוש להחמיר. ומוסיף הביה"ל דכ"ש לפי טעם הח"א שמפסיק בינו לשכינה, שיש להחמיר, שלא מועיל מה ששלשל הטלית על פניו.

מחיצה

עוד נ"מ לכאורה אם יש מחיצה לפני המתפלל, שלפי הטעם של בלבול כוונה אע"פ שיש מחיצה אם ראש המתפלל עולה על המחיצה עדיין יש חשש של בלבול כוונתו, ונראה שזה הטעם למה הבאר היטב (ס"ק ו) אוסר אפילו אם יש מחיצה, אבל לפי הטעם שמפסיק בינו לשכינה אז אם יש מחיצה ליכא חשש. ולפי"ז אם יש סטנדר לפני המתפלל ועיניו סגורות, יש מקום להתיר לעבור לפניו, דממ"נ אין איסור. אבל עי' באשל אברהם שלפי הטעם שמפסיק בינו לשכינה לא מועיל מחיצה, וצ"ע.

לעבור לפני מי שקורא ק"ש

הביה"ל (שם) מביא שהא"ר כתב בשם השל"ה הק' שה"ה דיש לזהר שלא לעבור בשעה שקורין שמע ישראל. ויש להעיר על דבריו, שלכאורה הצד לאסור אינו אלא לפי טעם המאמ"ר שמבטל כוונתו, ולכן פשוט שאינו אלא בפסוק ראשון, (כמבואר בלשוננו), שיש חיוב מיוחד לכוון בפסוק ראשון, וע"י שעובר לפניו מבטל כוונתו. דאילו לפי טעם הח"א שמפסיק בינו לשכינה, הרי זה לא שייך בק"ש, שאין מושג בק"ש של "עומד בפני המלך". וכן כמבואר בברכות (כה, א) שלתפלה אסור להתפלל אא"כ מכסה את לבו, ולענין ק"ש די בטליתו חגור על מתניו, ומסביר רש"י (ד"ה אבל לתפלה) שבתפלה צריך להראות עצמו כעומד לפני המלך ולעמוד באימה, אבל ק"ש אינו מדבר לפני המלך. א"כ צ"ע שהרי

בפסוק ראשון דרך העולם לקרא כשידו מכסה עיניו, ולפחות בעצימת עינים, א"כ לפי המאמר שמותר לעבור לפני המתפלל כששלשל טליתו על פניו משום דאז ליכא ביטול כוונה, א"כ למה אסור בק"ש.

אמירת קדיש

בספר שערי תשובה (או"ח סי' נו, א) מביא בשם הברכ"י בשם מהר"י מלכו שאסור לעבור על פני מי שאומר קדיש. וצ"ב למה המ"ב לא מעתיק אותו. ונראה פשוט שהטעם כנ"ל, שהרי בקדיש ג"כ אין מושג שעומד לפני המלך, ומטעם ביטול כוונה ס"ל שאין חיוב כוונה מיוחד באמירת קדיש, וכמו שלכו"ע אין איסור לעבור לפני מי שאומר ברכת ק"ש, ה"נ אין איסור לעבור לפני מי שאומר קדיש. ומהר"י מלכו ס"ל שהיות ואמירת קדיש כל כולו הוא קילוסין ושבח להקב"ה, אז יש מושג שאומר את זה "לפני השם". אבל עדיין צ"ע שהרי בפסוקי דזימרא וברכת ק"ש ג"כ משבחין להקב"ה.

לפניהם או לצדדים

(שו"ע או"ח שם סעי' ד) אסור לעבור כנגד המתפלל בתוך ד"א, ודווקא לפנים אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד. וכתב המ"ב (סק"יז) שבזוה"ק (פרשת חיי שרה) אוסר אפילו בצדיהם תוך ד"א. עוד כתב שם (ס"ק יח) שלפי המ"א צדדין שלפניו כלפניו דמי, מפני שמבטל כוונתו. אבל לפי הא"ר אפילו בפניו ממש מותר לעבור ולעמוד, ובלבד שלא יעבור לפניו לגמרי. ומסיק המ"ב שאפשר שיש להקל בשעת הדחק.

קדיש קדושה ותפלה בציבור

כתב האשל אברהם שלעבור כדי לשמוע קדיש או אפילו לענות אמן מותר, כי אין ספק בלבול דעת חבירו מוציא מידי ודאי מצוה שלו לענות אמן. (ואפילו לדבריו אינו מותר אלא לעבור כנגדו שאין כאן אלא ספק בלבול כוונה, אבל לעבור ממש ליד המתפלל, ועי"ז דוחף המתפלל בוודאי אסור, שיש כאן ודאי בלבול כוונה, ודלא כאלו שמחמת בהלה נכנסין לביהכ"נ ודוחפין אנשים המתפללים.) ובספר דעת תורה (הרב מבערזאן) מביא משו"ת יד אליהו (סי' ו) דדן שאסור לעבור לפני המתפלל כדי להתפלל עם הציבור, ואין לומר דאתי עשה דרבנן ודוחה ל"ת דרבנן, משום דלא הוי בעידנא. אבל להשלים המנין מותר משום דהוי עשה דרבים, (כר"א ששחרר עבדו כדי להשלימו למנין). וצ"ב מה החילוק הרי סוף כל סוף לא הוי בעידנא, ונראה לבאר כוונתו על פי דברי התוס' לפסחים (נט, א) שעשה שיש בו כרת דוחה עשה שאין בו כרת, אפילו אם לא הוי בעידנא, והטעם שרק בעשה דוחה ל"ת שהל"ת הוא יותר חמור, אלא גזיה"כ שעשה דוחה הל"ת, ולכן צריך בעידנא, אבל עשה שיש בו כרת דהוי יותר חמור מעשה שאין בו כרת, ולכן דוחהו, לא צריך בעידנא. וה"נ דוחה עשה של רבים לעשה של יחיד משום דהוי יותר חמור, ולכן לא צריך בעידנא. ועל דרך זה מובן גם דברי הא"א, שאין ספק בלבול דעת חבירו מוציא מידי ודאי מצוה שלו לענות אמן, שאין זה מדין "עשה דוחה ל"ת" וצריך בעידנא, אלא שמסברא עדיף לעבור לפני חבירו, מלהפסיד קדושה ואמן, ולכן לא צריך בעידנא. ובעיקר סברתו יש להעיר שלא מועיל אלא לענין הטעם של כוונה, אבל לא לענין הטעם שמפסיק בין המתפלל לשכינה.

ברכת כהנים

יש להסתפק האם מותר לעבור כנגד המתפלל כדי לעמוד לפני הכהנים בברכת כהנים. והנה בספר הליכות שלמה (פרק ח' אות לג) כתב שאין היתר לעבור כנגד המתפלל אלא לצורך מצוה גמורה, כגון כהן כדי לעלות לדוכן, או הנצרך לנקביו דחשיב נמי צורך מצוה. עוד תנאי כתב, שאין להתיר א"כ עיניו סגורות, או שעניו פקוחות אלא שלא מסתכל בתוך הסידור וניכר שאיו מכוון בתפילתו. (אבל בדעת תורה ובא"א לא משמע כן) ובדבר הלכה (אות מח) כתב שמותר ג"כ למי שמתפלל אחורי הכהנים, ורוצה לבא לפנייהם כדי שיהיה בכלל הברכה. אבל צ"ע שהרי כתוב בגמ' שעם שבשדות, שאינם יכולים להגיע לביהכ"נ בשביל ברכת כהנים, הם בכלל הברכה, א"כ ה"ה מי שעומד אחורי הכהנים, ואינו יכול לבא לפנייהם משום שאסור לו לעבור כנגד המתפלל, שפיר הוי בכלל הברכה, ואין האיסור נדחית.

העומד במקום הילוך הציבור

בספר דעת תורה (שם) כתב שאם עומד במקום שרבים עוברים שם (כגון במעבר או בכניסה לביהכ"נ), הוי כמו קבר שמזיק הרבים שמותר לפנותו, וה"נ. וכ"כ בספר הליכות שלמה (שם אות לו) שמותר להעבירו ממקומו, וכמו כן מותר לעבור כנגדו, והרעם ביותר על אלו שעומדים להתפלל במקום שמפריע לרבים. אבל כתב שראוי להחמיר אם לא במקום הצורך.